
• **INFORMÁCIE** •

Konferencia o teoretických a praktických otázkach prekonania kapitalizmu

Od myšlienky k jej realizácii

Odpoveď na otázku, prečo volať po pozitívnej systémovej zmene, neleží v rovine predpovedí poukazujúcich na katastrofické scenáre, ale je ňou v prvom rade prijatie faktu, že kapitalizmus pre planétu a jej obyvateľov predstavuje katastrofu už dnes. Nepreberné množstvo štatistík o stave ľudských práv či životného prostredia sú dostatočnými argumentmi na to, aby ľudstvo v záujme zachovania svojej existencie a existencie života na Zemi vystúpilo s radikálnou požiadavkou na prekonanie súčasného spoločenského systému.

S cieľom spraviť prvý krok k jasnému a komplexnému programu vedúcemu k pozitívnej systémovej zmene sa z iniciatívy Michala Friča 30. januára 2014 v Bruseli uskutočnila konferencia o teoretických a praktických otázkach prekonania kapitalizmu. Podujatie, ktoré si pod svoju záštitu vzal europoslanec Miloslav Ransdorf a organizačne sa na ňom výdatne podieľala jeho kancelária pod vedením Ivany Sujovej, za čo im patrí nesmierna vďaka, bolo inšpirované minuloročným májovým výjazdovým zasadáním GUE/NGL¹ v Írsku. Počas neho v rámci politicko-ekonomických tém odznelo množstvo zaujímavých príspevkov, zameriavali sa však viac na deskripciu politicko-ekonomickej a sociálnej reality, než na otázku jej zmeny. To na jednej strane poukázalo na vážne slabiny politických reprezentantov nekapitalistickej ľavice v ich boji za zmenu spoločenského systému, no na druhej strane sa stalo zároveň výzvou pre ľavicových teoretikov, aby ponúkli aktuálne teoretické koncepty možného prekonania kapitalizmu a pomohli politikom s prenesením inšpiratívnych myšlienok na politickú pôdu.

V Bruseli sa danej úlohy na vysokej úrovni zhostili:

Gabi Zimmer, predsedníčka GUE/NGL,

Miloslav Ransdorf, podpredseda GUE/NGL a vedúci delegácie KSČM v Európskom parlamente,

Alfreds Rubiks, podpredseda lotyšskej politickej strany Centrum Harmónie a europoslanec za GUE/NGL,

doc. PhDr. Ladislav Hohoš, PhD., sociálny a politický filozof, pôsobiaci na Univerzite Komenského v Bratislave, predseda Futurologickej spoločnosti na Slovensku,

PhDr. Marek Hrubec, PhD., riaditeľ Centra globálnych štúdií, spoločného pracoviska Filozofického ústavu AV ČR a Filozofickej fakulty Karlovej univerzity v Prahe,

PhDr. Peter Dinuš, PhD., vedecký pracovník Ústavu politických vied SAV.

---

¹ Zjednotená európska ľavica/ Severská zelená ľavica

Úspešný priebeh konferencii popriali a pozdravy jej účastníkom poslali nasledujúce svetové osobnosti:

David Harvey, profesor antropológie, geografie a sociálny teoretik (Graduate Center of the City University of New York),

Nancy Fraser, kritická teoretička, profesorka sociálnych a politických vied a filozofie (The New School in New York City),

David Schweickart, matematik a profesor filozofie (Loyola University Chicago).

Príspevky v skratke

Konferenciu otvorila **Gabi Zimmer**. Vo svojom vystúpení potvrdila potrebu kvalifikovaných diskurzov a kvalitných analýz ako základu pre konkrétne a koncepčné alternatívy nekapitalistickej európskej ľavice. Podrobný a prepracovaný opis súčasnej politicko-ekonomickej a sociálnej situácie následne poskytol **Alfreds Rubiks**. V príspevku varoval pred stupňujúcou sa hospodárskou nerovnosťou, ktorej sprievodným javom je pokračujúce potláčanie práv a slobôd väčšiny vládnuou menšinou. Ako uviedol, za jediný spôsob vedúci k pozitívnej zmene považuje zmenu v oblasti vlastníckych vzťahov.

Miloslav Ransdorf sa ekonomickej analýze kapitalizmu venoval z pohľadu tzv. Kondratievových vln – v priemere asi päťdesiat rokov dlhých cyklov hospodárskeho rastu a útlmu, s ktorými súvisí i pravdepodobnosť vzniku významných sociálnych nepokojov. Za alternatívu k súkromnému typu vlastníctva označil „An employee stock ownership plan” (ESOP). Ide o koncept spájajúci výhody podielového vlastníctva podniku jeho zamestnancami s motiváciou zvyšovať podnikovú konkurencieschopnosť.

Docent **Ladislav Hohoš**, vychádzajúc zo Slavoja Žižeka, varoval pred zmeškaním pozitívneho obratu, ktoré by masy následne postavilo výlučne pred negatívne scenáre ďalšieho možného vývoja spoločnosti: „*Snívať ďalej znamená najhoršiu možnú pozíciu, totiž pštroša s hlavou v piesku, teda absenciu zodpovednosti za formovanie budúcnosti, čím sa zvyšuje pravdepodobnosť naplnenia katastrofických scenárov.*” Jeden z nich by podľa L. Hohoša mohol spoločnosť dokonca doviesť k feudálfašizmu a regulácii populácie. Naša pozemská civilizácia sa tak či onak zásadným spôsobom mení priamo pred našimi očami, pričom podmienky transformácie dozrievajú síce nenápadne a postupne, ale samá zmena je emergentným skokom. Na rozdiel od požiadavky plnej zamestnanosti, ktorá je v súčasnosti nereálna, nekapitalistickej ľavici ponúkol zamerať sa skôr na presadzovanie myšlienky základného nepodmieneného príjmu, podporu kooperatív a spoločného vlastníctva.

Doktor **Marek Hrubec** sa venoval otázke významu ekonomickej demokracie, podstatné prvky ktorej „*môžu byť ako predznamenávajúce inštitúcie budúcej spravodlivejšej spoločnosti (príjajmenšom čiastočne) uplatňované už v súčasnom usporiadaní*“. Vo svojej precíznej analýze poskytol prehľad o niektorých základných modeloch ekonomickej demokracie a ich charakteristike vzhľadom na formy vlastníctva, trhu a plánovania. Reflektujúc trendy globalizácie vyslovil presvedčenie, že ak má aplikácia konkrétnych nekapitalistických prvkov znamenať úspech, nesmie sa obmedzovať len na rámec národného štátu.

Doktor **Peter Dinuš** kriticky reflektoval niektoré teoretické východiská, ktoré zdôvodňujú nevyhnutnosť sociálnej zmeny a zároveň k nej načrtávajú cesty. Ukázal, že zmysluplný politický zápas za presadenie ľavicovej antikapitalistickej, resp. nekapitalistickej alternatívy musí mať

základné predpoklady (analýzu súčasného štádia kapitalizmu, charakteristiku politickej situácie v národnom štáte a existenciu politického subjektu s radikálnym antisystémovým programom opierajúcim sa o revolučnú teóriu). Následne, ako zdôraznil, vynára sa pred nami kľúčová otázka: „*Ako sa strana s radikálnym programom dostane k moci?*“

Kapitalizmus, alebo globálny represívny režim?

Je vysoko pravdepodobné, že odpoveď na záverečnú otázku Dr. Petra Dinuša bude treba, vzhľadom na stav, v akom sa súčasná nekapitalistická ľavicová nadvláda nachádza, hľadať ešte o úroveň nižšie – totiž v dileme, ako radikálny systémový program osvojiť politickým subjektom s potenciálom presadiť systémové zmeny. Zároveň je nevyhnutné túto dilemu vyriešiť skôr, ako dôjde k transformácii prechodu kapitalizmu na globálny represívny režim. Je pochopiteľné, že čím väčšou technickou prevahou budú elity disponovať, tým k drastickjším opatreniam voči zvyšku svetovej populácie budú môcť siahnuť. Z tohto pohľadu odpoveď na otázku, do akej miery ešte žijeme v kapitalizme a do akej už v globálnom represívnom režime, môže nadobúdať značne subjektívny ráz. V súčasnosti môžeme objektívne hovoriť o opatreniach, akými sú napríklad minimalizácia výdavkov na boj proti chudobe, ktoré nie sú v podstate ničím iným ako výdajmi na elimináciu rizika vážnych sociálnych nepokojov. Medzi ďalšie opatrenia zaisťujúce akumuláciu svetového bohatstva v rukách elít možno zaradiť škrtý vo verejnom sektore, nahradzovanie ľudskej práce prácou strojov namiesto celkového skracovania pracovného času, okliešťovanie práv zamestnancov, znižovanie štandardov sociálneho zabezpečenia, priame či nepriame znižovanie miezd atď.

Keďže vzťah medzi bohatstvom elít je priamo úmerný ich technologickej vyspelosti a veľkosti politickej moci, pravdepodobnosť úspešnosti boja máš za spravodlivé prerozdeľovanie a uznanie s rastúcim časom – na čo upozornil aj docent Ladislav Hohoš – klesá. História si dobre pamätá, že vyspelý národ si dokáže podrobiť obyvateľstvo celého jedného kontinentu. Prečo by si potom napríklad 10 % populácie nemohlo v záujme akumulácie zisku, resp. v záujme koncentrácie moci poradiť so zvyškom sveta, ak bude disponovať dostatočnou technologickou prevahou?

Práve pri úvahách, ako odvrátiť hrozbu neobmedzeného rozhodovania elít nad osudmi a životmi nás ostatných, sa dostáva do popredia problematika konvergencie teórie a praxe, aby odhalila medzery medzi existenciou aktuálnych teoretických konceptov a agendou, ktorá by ich mala politicky reprezentovať. Nedostatočná interakcia teórie a praxe sa za súčasnej politicko-ekonomickej situácie stáva vážnou výzvou pre ľavicových filozofov, sociológov, politológov či futuroológov, aby ponúkli aktuálne teoretické koncepty možného prekonania kapitalizmu a pomohli politikom s prenesením svojich inšpiratívnych myšlienok na politickú pôdu, podali im pomocnú ruku pri predkladaní koncepcnejšej legislatívy, pri vyjasňovaní ich stanovísk k pozmeňovacím návrhom, alebo tiež pri vytváraní potenciálneho priestoru na obmedzovanie nastoľovania agendy výhradne obhajcami statusu quo.

Je pravdepodobné, že intenzívnejšia interakcia teórie a praxe má potenciál poskytnúť nové pohľady na systémové riešenie spoločenských problémov. Jedným z nich bude možno i nový pohľad na úlohu nadstavby, konkrétne kultúrnej sféry, vďaka ovládnutiu ktorej kapitalizmus dokáže úspešne maskovať hrozby, predstavujúce pre našu civilizáciu. Tento pohľad by preto mohol viesť i k nastoleniu otázky prostriedkov demaskovania týchto hrozieb.

Uznanie, že kapitalizmus zatiaľ dokázal prekonať všetky svoje vážne krízy a udržať status quo, a to aj napriek množstvu pádných argumentov hovoriacich za jeho prekonanie, môže v budúcnosti taktiež viesť k ovplyvneniu tvorby a výberu jednotlivých stratégií. Tieto zmeny sa zároveň musia prejavovať v presune dôrazu od zbierania, katalogizácie a vylepšovania argumentov k argumentácii samotnej, od diskusie o triednom boji k jeho vedeniu.

Proces intenzívnejšej interakcie teórie a praxe s najväčšou pravdepodobnosťou otvorí aj otázku moci, verejného vplyvu, ale tiež problém postmodernizmu rozdrobujúceho veľké pravdy a zneisťujúceho pevné presvedčenia. V tejto tekutej modernite sa však skôr či neskôr bude musieť v rámci nekapitalistickej ľavice nájsť niekto, kto ak aj nestanoví pevný bod, tak aspoň o jeho existencii bude schopný presvedčiť. Kedy sa tak stane, závisí tiež od toho, do akej miery si nekapitalistická ľavica dokáže uvedomiť vážnosť súčasnej situácie a začať reálne spolupracovať.

Záver

Bruselská konferencia o teoretických a praktických otázkach prekonania kapitalizmu bola nepochybne krokom k užšej spolupráci expertov z akademického prostredia s politikmi. Dokázala tiež, že nekapitalistická ľavica má nielen čo ponúknuť, ale najmä že jej požiadavky sú z hľadiska ochrany a uplatňovania ľudských práv a slobôd jediným východiskom k pozitívnemu obratu.

Na stupnici deskripcia – analýza – legislatíva by sa konferencia s najväčšou pravdepodobnosťou dala zaradiť medzi prvé dva stupne: deskripciu a analýzu. Stala sa tak dôležitým krokom k ucelenej vedeckej analýze, ktorá by politikom mohla pomôcť pri tvorbe legislatívy. A práve tvorba vlastnej legislatívy, nie míňanie nadbytočnej energie na detailné úpravy kapitalistickej agendy, musí byť jedným z dvoch hlavných cieľov politiky nekapitalistickej ľavice. Tým druhým je schopnosť takúto normatívu presadiť.

Michal Frič